

УДК 72.013

Канд. арх., професор **Шебек Н. М.**
Кафедра дизайну архітектурного середовища
Київського національного університету будівництва і архітектури

ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ «ЗРУЧНОГО» АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. Охарактеризовані типові ознаки й критерії досконалості середовищних утворень для людей, які пильно стежать за відчуттями власного організму.

Ключові слова: архітектурне середовище, типологія, суб'єкт середовищної діяльності, критерій досконалості.

Продовжуючи послідовний опис типів архітектурного середовища, при виділенні яких бралися до уваги соціально-психологічні особливості взаємопов'язаних з ними учасників середовищної діяльності та їх уявлення про досконалу організацію штучного довкілля [4], докладніше розглянемо визначальні ознаки «зручних» середовищних утворень. «Зручне» архітектурне середовище віднесене до групи морфологічних типів штучного довкілля разом з «корисним», «безпечним» та «інтерактивним». Спільною рисою названих типів середовища життєдіяльності є орієнтація на відчуття, які переживає людина під час безпосередньої взаємодії з її фізичним оточенням.

«Зручне» архітектурне середовище – це один з шістнадцяти типів штучного довкілля, яке в найбільшій мірі враховує очікування «операторів» і найповніше може бути описаним з позицій його комфортності для людини, що з ним взаємодіє. «Зручне» архітектурне середовище враховує особливості будови і функціонування тіла людини, можливості роботи органів чуття і закономірності вищої нервової діяльності, характер поведінки особи в соціумі, а також ступінь пристосованості фізичного стану середовища до умов існування організму людини.

Провідна морфологічна ознака такого середовища – конфігурація, підпорядкована їй праксеологічна – програма. Будь-яке оточення, розраховане на безпосередню присутність людини, має враховувати можливості і потреби її організму, проте особливе значення ці вимоги набувають при організації робочого місця. Проблема проектування «зручного» архітектурного середовища опікується ергономіка, яка на початкових етапах свого розвитку зосереджувала увагу на трудовій діяльності людини. Саме у цій сфері отримані найбільш

цікаві результати.

На заводі Фольксваген у німецькому м. Вольфсбургзі створене архітектурне середовище, здатне наочно продемонструвати характерні ознаки «зручного» штучного оточення людини (рис.1). У складальному цеху цього підприємства встановлено спеціальний барабан, який автоматично опускається і піднімається, щоб полегшити доступ робітників до необхідних вузлів автомобіля; влаштовано дерев'яну підлогу, яка зменшує навантаження на спину й суглоби працівників; робочі місця обладнані спеціальними сидіннями, висота яких регулюється в залежності від потреб виробничого процесу. Спеціальна програма оцінює міру фізичного навантаження на кожній ділянці виробництва. Робочі місця з високим фізичним навантаженням «забарвлюються» в червоний колір, з помірним – в жовтий, з мінімальним – в зелений. До речі, сьогодні на заводі в м. Вольфсбургзі вже немає робочих місць позначених червоним кольором. Усі робітники носять білий одяг: білі сорочки, білі брюки, білі рукавички, що свідчить про надзвичайно високий рівень гігієнічних вимог.

Рис.1 Завод Фольксваген м. Вольфсбург, Німеччина, 1998-2000 рр. Інтер'єр складального цеха. Тематичний парк Автоштадт

На березі штучного каналу між центром м. Вольфсбурга і заводом Volkswagen розбито тематичний парк Автоштадт. Окрім штаб-квартири Volkswagen Group, заводських конвєсрів, центру продажу авто і готелю, тут розташований музей історії автомобілебудування, два кінотеатри, декілька ресторанів, траси для тест-драйвів, атракціони, виставкові павільйони. Альтернативні джерела енергії дозволяють істотно скоротити викиди вуглекислого газу. На території парку створені умови зручні як для виробничої та комерційної діяльності працівників і службовців, так і для пізнавальної діяльності та відпочинку дітей, молоді і дорослих людей.

«Зручне» архітектурне середовище створене і в новому комфортабельному комплексі міні-готелів Chalet K2 (рис. 2) на гірськолижному курорті Куршевель (Французькі Альпи). Його номери забезпечують баланс між традицією і сучасною функціональністю. Кожне шале включає окрему, повністю обладнану кухню, їдальню, вітальню з каміном і 5-6 спалень з вбиральнями. У загальній вітальні є бар і кінотеатр. На всіх рівнях закладу розташовані відкриті тераси обладнані зручними меблями. Усі шале доступні і зручні для інвалідів, яким надаються спеціально обладнані кімнати з ванною і туалетом.

Рис.2 Комплекс міні-готелів Chalet K2 на гірськолижному курорті Куршевель, Французькі Альпи. Інтер'єр спальні. Тераса

Оази підкреслено «зручного» штучного довкілля останнім часом почали з'являтися в місцях, де людина зазвичай переживає миті підвищеного напруження. З 2003 р. компанія MetroNaps почала випускати спеціальні крісла, які можна встановити в офісі для відпочинку співробітників (рис. 3). Сьогодні замовниками цих меблів стали і аеропорти. Перші MetroNaps з'явилися на аеровокзалі канадського міста Ванкувер. У 2011 р. студія Arch Group встановила в аеропорту Шереметьєво перший капсульний готель Sleepbox. Усередині є усе необхідне для комфортного проведення часу впродовж декількох годин: двох'ярусне ліжко, відкидний стіл, тумба, світлодіодна лампа, зарядна станція і електрожалюзі, що забезпечують приватність (рис. 4).

Споживачі, що надають перевагу такому типу архітектурного середовища, належать до категорії «операторів», які більше цікавляться відношеннями між елементами оточення, ніж самими елементами. Вони відчувають неперервність процесів, які розгортаються у довкіллі і віддають перевагу незвичним способам його організації. Представники цього типу адекватно оцінюють відповідність просторових параметрів архітектурного середовища можливостям людини. Во-

ни послідовно піклуються про рівень власного комфорту і зважають на зручність інших людей. Їм властиве ділове мислення.

Рис. 3. Крісла для відпочинку MetroNaps, аеровокзал м. Ванкувер, Канада

Рис. 4. Капсульний готель Sleepbox, студія Arch Group, аеропорт Шереметьєво

«Оператори», як «гедоністи», «контролери» і «перцепціоністи», відносяться до сенсорних типів суб'єктів середовищної діяльності. Їх ріднить підвищена увага до речовинно-просторових елементів дійсності. Більшу частину інформації про оточення вони отримують за допомогою органів чуття. Представники цих типів мають конкретне мислення, добре орієнтуються в актуальних ситуаціях, розбираються у власному самопочутті й розуміють потреби і можливості інших. Для них характерне неупереджене сприйняття світу і порівняно легке пристосування до змін матеріальних умов життя, а також розуміння мети, якої вони прагнуть досягти у своїй діяльності.

Це означає, що споживачі, які належать до цих типів, краще почуваються в архітектурному середовищі, речовинні елементи якого відзначаються вишуканістю і добротністю, враховують фізичні, фізіологічні та психофізіологічні можливості людини, а також відповідають модним тенденціям формоутворення. Привабливі для них середовищні системи мають формуватися і функціонувати за очевидними правилами, а процеси взаємодії між людьми розгортатися за сталими і добре відомими сценаріями.

Найбільших успіхів у формуванні «зручного» архітектурного середовища здатні досягти «спостерігачі», які творчо підходять до створення комфортних умов для його потенційних споживачів, намагаються врахувати їх актуальні

можливості, проявляють винахідливість при створенні вишуканих і зручних речей.

«Зручне» архітектурне середовище характеризується критерієм комфортності, тобто мірою відповідності можливостям людини. Комфортність архітектурного середовища співвідноситься з «корисністю» – другим елементом тріади Вітрувія, який він пов’язував з «безпомилковим і безперешкодним для використання розташуванням приміщень і зручним розподілом їх за сторонами світу в залежності від призначення кожного», [1, с. 28]. Провідний матеріальний метакритерій комфортності архітектурного середовища – ергономічність, підпорядкований йому організаційний – ефективність. Комфортність штучного довкілля може бути охарактеризована антропометричними, фізіологічними, психологічними та соціально-психологічними групами показників, які досліджуються фахівцями з ергономіки архітектурного середовища [2] та ергодизайну [3]. Частина з названих показників, такі як розміри меблів; час, протягом якого людина не потерпає від статичного навантаження; ритми концентрації уваги при інтелектуальній діяльності; дистанція спілкування з іншою людиною, є вимірюваними. Інші, такі як необхідність користуватися меблями у незвичних положеннях тіла; недостатня тренуваність м’язів; кольорова гамма, що зменшує роздратованість; радість колективної праці, не вимірюються і можуть бути оцінені лише суб’єктивно (рис. 5).

Рис. 5. Показники комфортності архітектурного середовища

Підводячи підсумки, хотілося б висловити сподівання, що чіткі уявлення про типологічні особливості «зручного» штучного довкілля, характерні риси його споживачів і розробників, а також найбільш важливі для них ознаки міри його досконалості сприятимуть підвищенню ефективності зусиль з формування чи реорганізації цього типу архітектурного середовища. В подальших публікаціях подібним чином планується описати інші типи штучного довкілля.

Література

1. Витрувий. Об архитектуре. Десять книг / Витрувий; пер. с лат. Ред. и введение А. В. Мишулина; Гос. Акад. истории материальной культуры. — Л.: Соцэргиз, Ленингр. отд-ние, 1936. — 344 с.

2. Мироненко В.П. Архітектурна ергономіка [Текст]: підручник для студ. вищих навч. закл. / В.П. Мироненко. — К.: НАУ-друк, 2009. — 240 с.: рис.

3. Основи ергодизайну / навч. посіб. / В. О. Свірко [та ін.]; Укр. НДІ дизайну та ергономіки, Харк. держ. акад. дизайну і мистец. — К.: НАУ, 2011. — 300 с.: рис., табл.

4. Шебек Н.М. Типологічні особливості «корисного» архітектурного середовища / Н.М. Шебек // Архітектурний вісник КНУБА: Наук.-вироб. збірник / Відпов. ред. Куліков П.М. — К., КНУБА, 2013. — Вип. 1. — С. 176-182.

Аннотация. Охарактеризованы типичные признаки и критерии совершенства средовых образований для людей, которые пристально следят за ощущениями собственного организма.

Ключевые слова: архитектурная среда, типология, субъект средовой деятельности, критерий совершенства.

Annotation. The article describes the typical features and criteria of perfect environmental formations, that are designed for people who closely monitoring the sensations of own organism, have been characterized.

Keywords: architectural environment, typology, participant of environmental activity, criterion of perfection.